Toruń, 3 grudnia 2021 r.

Dr hab. Jarosław Centek, prof. UMK
Katedra Historii Wojskowej
Instytut Historii i Archiwistyki
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Opinia na temat dorobku naukowego i rozprawy habilitacyjnej dra Pawła Korzeniowskiego z Uniwersytetu Rzeszowskiego

I. Sylwetka Habilitanta

Dr Paweł Korzeniowski jest absolwentem Uniwersytetu Rzeszowskiego. W 2006 r. ukończył studia magisterskie na kierunku historia oraz uzyskał licencjat z politologii. Następnie podjął na swojej *Alma Mater* studia doktoranckie. Zostały one uwieńczone nadaniem przez radę Wydziału Socjologiczno-Historycznego Uniwersytetu Rzeszowskiego tytułu doktora nauk humanistycznych na podstawie publicznej obrony rozprawy *Polska sztuka wojenna na przykładzie regulaminów broni i wojsk w latach 1921 – 1939.*

Po uzyskaniu stopnia doktora nauk humanistycznych, dr Paweł Korzeniowski został zatrudniony na stanowisku adiunkta w Instytucie Historii, gdzie pracuje do chwili obecnej. Od początku aktywnie włączył się w życie Instytutu, zostając jeszcze w 2010 r. opiekunem naukowym Studenckiego Koła Historyków Uniwersytetu Rzeszowskiego. Stosunkowo szybko, bo już w 2013 r., objął funkcję wicedyrektora Instytutu Historii, którą sprawuje do chwili obecnej.

II. Ocena dorobku naukowego

W swojej dotychczasowej działalności naukowej dr Paweł Korzeniowski zajmował się kilkoma obszarami badawczymi. Jako pierwszy należy wskazać wojskowość okresu międzywojennego oraz drugiej wojny światowej. Należy tu wspomnieć o takich publikacjach książkowych (w kolejności chronologicznej), jak *Zarys historii Wojska Polskiego 1914-1939*

J Centek

(Wspólnie z A. Olejko; Kraków 2009), *Wojska pancerne i ich rola w pierwszym okresie II wojny światowej (1939-1941)* (Warszawa 2009), *Zasady walki piechoty Wojska Polskiego w latach 1921-1939* (Raciborsko 2011), *Flandria 1940* (Warszawa 2013) czy *9. Dywizja Piechoty w operacji łużyckiej (1945)* (Rzeszów 2013). Do tego grona należy także zaliczyć monografię *Polska sztuka wojenna na przykładzie regulaminów walki Wojska Polskiego 1921-1939* (Oświęcim 2013), powstałą na bazie rozprawy doktorskiej. Książka ta została dość krytycznie przyjęta przez środowisko i wydaje się, że Habilitant na tym polu badawczym nie czuł się najlepiej.

Dr Paweł Korzeniowski opublikował również monografię *Falklandy 1982* (Oświęcim 2012), ale poza nią i pojedynczymi artykułami naukowymi i popularnonaukowymi nie rozwinął badań w kierunku historii wojskowej po 1945 r. Na ówczesnym etapie rozwoju naukowego był to najwyraźniej jedynie epizod, który nie przyniósł do tej pory większych efektów zarówno w rozwoju dyscypliny, jak i kariery Habilitanta. Nie mniej jednak, biorąc również pod uwagę wykształcenie politologiczne dra Pawła Korzeniowskiego, stwierdzić należy, że ma on niezbędne narzędzia i potencjał do uczynienia z historii wojskowej po 1945 r. istotnego obszaru swojej działalności naukowej w przyszłości.

Trzecim polem badawczym, którym zainteresował się dr Paweł Korzeniowski, jest pierwsza wojna światowa ze szczególnym uwzględnieniem Kampanii Dardanelskiej. Oprócz cyklu artykułów, Habilitant opublikował na ten temat dwie publikacje książkowe: *„Nieśmiertelna dywizja" na Gallipoli. Walki 29. Dywizji Piechoty na półwyspie Gallipoli w 1915 roku* (Rzeszów 2019) oraz rozprawę habilitacyjną, *Gallipoli. Działania wojsk Ententy na półwyspie Gallipoli w 1915 roku* (Rzeszów 2021). Obie zostały życzliwie przyjęte zarówno przez grono zawodowych historyków, jak i pasjonatów historii wojskowej. Z tego względu z zadowoleniem przyjąłem wiadomość, że w ramach serii „Historyczne Bitwy" wydawnictwa Bellona zapowiedziana jest „Gallipoli 1915–1916" autorstwa Habilitanta, która będzie zapewne skróconą i przystępniejszą wersją rozprawy będącej przedmiotem niniejszego postępowania.

Oceniając zatem całościowo dorobek naukowy dra Pawła Korzeniowskiego uważam, że – mimo pewnych perturbacji w początkowym okresie – jest już dojrzały i rozwinięty. Zdecydowanie uprawnia do ubiegania się na jego podstawie o stopień doktora habilitowanego w zakresie historii.

III. Ocena rozprawy habilitacyjnej

Podstawą postępowania habilitacyjnego dra Pawła Korzeniowskiego jest monografia pt. *Gallipoli. Działania wojsk Ententy na półwyspie Gallipoli w 1915 roku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2021, s. 658. Recenzentem wydawniczym tej monografii był dr hab. Piotr Szlanta z Uniwersytetu Warszawskiego, wybitny znawca I wojny światowej.

Oceniając pracę należy zwrócić uwagę na podtytuł, który jednoznacznie wskazuje, że dr Paweł Korzeniowski skupił się na jednej ze stron walczących w opisywanej przez niego operacji. Nie oznacza to, że nie dotarł do żadnych materiałów strony tureckiej, nie mniej jednak. dysproporcja w bazie źródłowej jest wyraźna. W kontekście zastrzeżenia w podtytule, nie można z tego czynić Habilitantowi zarzutu.

Monografia składa się z trzech zasadniczych części, nazwanych odpowiednio „Preludium", „Inwazja" oraz „Przesilenie". W pierwszej z nich zawarto rozdziały zatytułowane „Geneza", „Działania morskie w rejonie Dardaneli", „Wojska lądowe Ententy oraz Imperium Osmańskiego", a także „Utworzenie Śródziemnomorskich Sił Ekspedycyjnych i przygotowanie do lądowania na półwyspie Gallipoli". W ramach pierwszej części znalazły się informacje na temat okoliczności przystąpienia Imperium Osmańskiego do wojny, sił zbrojnych państw zaangażowanych w walki na lądzie.

W części drugiej, „Inwazja", dr Paweł Korzeniowski umieścił następujące rozdziały „Lądowanie na półwyspie Gallipoli (25 kwietnia 1915 roku)", „Zmagania na przełomie kwietnia i maja" oraz „Wojna pozycyjna". Habilitant przedstawił w niej dramatyczne okoliczności lądowania wojsk ententy na półwyspie oraz walki pierwszych tygodni.

Trzecia część, „Przesilenie" zawiera rozdziały „Lokalne operacje (czerwiec-lipiec)", „Ofensywa sierpniowa", „Suvla oraz „Ostatni akt". Dr Korzeniowski rozpoczął od walk o ograniczonym charakterze, przez wielką operację w sierpniu 1915 r., a zakończył na ewakuacji żołnierzy z Półwyspu.

Godna pochwały jest podstawa źródłowa, wykorzystana przez Habilitanta podczas pisania książki. Lektura przypisów jednoznacznie dowodzi, że dr Korzeniowski rzeczywiście korzystał z materiałów wyszczególnionych w bibliografii. Znalazły się tam archiwalia z Australian War Memorial (dzienniki bojowe ANZAC), Imperial War Museum (dokumentu osobowe), Liddel Hart Centre for Mlitary Archives (dokumenty generała Iana Hamiltona), czy Service Historique de la Défense (dokumenty francuskiego korpusu ekspedycyjnego). Największy zbiór wykorzystanych materiałów pochodzi oczywiście z The National Archives (m.in. dzienniki bojowe jednostek brytyjskich). Biorąc pod uwagę temat książki, nie dziwi brak dokumentów proweniencji tureckiej czy choćby niemieckiej. W moim odczuciu z pewnością

by się przydały, nie są jednak niezbędne do oceny działań Sprzymierzonych, co było przecież celem, jaki postawił sobie Habilitant.

Dr Korzeniowski wykorzystał także dość nieliczne źródła drukowane, w tym dwa brytyjskie regulaminy. Należałoby się zastanowić czy nie należałoby rozszerzyć bibliografii również o instrukcje francuskie, które są dostępne choćby w sieci Internet. Wśród wspomnień brak *Das Teufelsschiff und Seine Kleine Schwester* („diabelski okręt i jego mała siostra", który od razu oddaje znaczenie SMS Goeben i SMS Breslau) Georga Koppa, gdyż SMS Goeben dość często przewija się na kartach publikacji. Również liczba opracowań jest zadowalająca, zawiera pozycje w języku angielskim, polskim i francuskim. Można się ewentualnie zastanwić czy nie byłoby celowe jej rozszerzenie o materiały niemieckie.

Warto również wspomnieć o dodatkach takich, jak ilustracje oraz mapy. O ile te pierwsze w moim odczuciu są pomocne w wyobrażeniu sobie warunków na Półwyspie Gallipoli, ale nie niezbędne, o tyle materiał kartograficzny wydatnie pomaga śledzić przebieg wydarzeń. Bez niego zrozumienie działań licznych batalionów byłoby po prostu niemożliwe. Brak mi jedynie map przedstawiających sytuację ogólną, narysowanych na podkładzie z mapy 1 (s. 187). Dodanie po jedną na każdą z trzech części książki ułatwiłoby orientację w rozwoju sytuacji.

Dr Korzeniowski dołączył do książki aneksy, z których najwartościowsze są O.de B sił zaangażowanych w walki na Półwyspie Gallipoli. Przy mnogości batalionów, walczących w składzie MEF, znacznie ułatwia to ustalenie podporządkowania danego pododdziału.

Omawiana tu monografia nie tylko zawiera opis działań sprzymierzonych na Półwyspie Gallipoli, ale także nakreśla niezbędne tło tych wydarzeń, jak kontekst strategiczny i polityczny, siły stron czy teren działań wojennych. Dodatkowo same walki, stanowiące przecież zasadniczą część pracy, są omówione na w pełni wystarczalnym poziomie szczegółowości. Podkreślić przy tym trzeba, że Habilitant nie ogranicza się w żaden sposób do referowania suchych faktów czy odtwarzania rzeczywistości, ale także nie stroni od oceniania i komentowania działań poszczególnych wyższych oficerów. Mimo iż, zgodnie z tematem, dr Korzeniowski skupia się na dowódcach brytyjskich i francuskich, to jednak stosunkowo dużo miejsca poświęca również stronie przeciwnej. W ten sposób moim zdaniem dowodzi, że praca jest napisana przez dojrzałego historyka, który w pełni zasługuje na pozytywne rozpatrzenie wniosku przez Komisję Habilitacyjną.

Nie mniej jednak dr Korzeniowski nie ustrzegł się w swej pracy pewnych potknięć, które dobrze byłoby wyeliminować przy kolejnym wydaniu książki. Niektóre z nich mają charakter ogólny i warto przy dalszej pracy badawczej wystrzegać się ich popełniania. Jako

J Centek

przykład można podać choćby treść przypisu nr 3 ze s. 13 oraz nr 252 ze s. 130. Habilitant wyjaśnia tam miano Brytyjski Korpus Ekspedycyjny. Na s. 135 powtórzona jest informacja ze s. 131, że marszałek Kitchener spodziewał się, że wojna będzie długotrwała. Zdarzają się także przypadki, że informacje z tekstu głównego są w zasadzie powtarzane w przypisach (np. s. 29, gdzie opis braku map pojawia się także w przypisie 57). Przykłady można byłoby mnożyć. Szkoda, że tych potknięć nie wyeliminowała solidna redakcja, jakiej można byłoby się spodziewać po wydawnictwie uniwersyteckim.

W tekście monografii znajdują się także liczne powtórzenia tych samych wyrazów czy fraz w zdecydowanie zbyt bliskim sąsiedztwie. Przykładem może tu być s. 75, gdzie w zaledwie dwóch linijkach trzykrotnie pada słowo „fort". Można przecież użyć bądź podmiotu domyślnego czy synonimu „dzieło". Podobnie, na s. 200, gdzie na czterech linijkach Autor napisał 2 razy „lotniczego" i raz „lotniczą". Nie jest to przecież termin techniczny, którego nie udałoby się zastąpić jakimś synonimem. Także i tu przykłady można byłoby mnożyć. Odpowiedzialność za to jednakże ponosi głównie wydawnictwo, gdyż dałoby się tego uniknąć przez przeprowadzenie właściwej redakcji językowej.

Autorowi nie udało się również uniknąć anglicyzmów. Przykładem jest mechaniczne tłumaczenie *class* jako *klasa* w przypadku jednostek morskich. Tymczasem prawidłowo należałoby przełożyć to słowo jako *typ*. Z tego względu HMS „Theseus" był typu „Edgar", a klasy „krążownik pancernopokładowy" (s. 401). Inny przykład – *osiem niszczycieli klasy „Beagle"* (s. 182) – oczywiście typu „Beagle"! Podobnie anglicyzmem jest tłumaczenie *local* jako *lokalny*, podczas gdy prawidłowy polski odpowiednik w większości przypadków to *miejscowy*. Poprzez zastosowanie takiej kalki językowej zapewne Paweł Korzeniowski napisał *wykorzystując lokalne formacje wojskowe oraz policyjne* (s. 51). Inny, kuriozalny przypadek, to angielski *seasoned*, który znaczy *zaprawiony, zahartowany*. Tymczasem Habilitant zapewne w oparciu błędny przekład tego słowa stworzył informację, że Królewską Dywizję Morską stanowili *także doświadczeni sezonowani żołnierze Armii Regularnej* (s. 19).

O ile potknięć językowych jest w książce całkiem sporo, o tyle pod względem merytorycznym publikacja stoi na wysokim poziomie. Nie mniej jednak także i tu Habilitant nie zdołał uniknąć paru uchybień czy nieścisłości. Paweł Korzeniowski myli pojęcia *nabój* i *pocisk*. W pewnym uproszczeniu można rzec, że w przypadku amunicji zespolonej nabojem jest to, co wkładamy do lufy, a pociskiem zaś to, co leci w kierunku nieprzyjaciela. Nie może być czegoś takiego, jak *kanonada z broni karabinowej* (s. 238). Kanonada może być – zgodnie z etymologią swojej nazwy – tylko z użyciem dział. Dodatkowo termin *broń karabinowa* jest

wyjątkowo niefortunny, gdyż nie istnieje w języku polskim. Należało napisać albo *broni ręcznej* albo *karabinów*. Na okrętach wojennych nie ma *kapitana*, jest dowódca (s. 363).

Reasumując, należy uznać monografię *Gallipoli. Działania wojsk Ententy na półwyspie Gallipoli w 1915 roku* za publikację udaną, której najpoważniejsze braki dotyczą jedynie warstwy językowej, łatwej do poprawienia przy ewentualnym drugim wydaniu. Od strony merytorycznej zaś potknięć jest zdecydowanie mniej. Wartość przekazywanych treści zdecydowanie przeważa i rekompensuje ciężki miejscami styl.

IV. Ocena działalności dydaktycznej, organizacyjnej i popularyzującej naukę

a) Działalność dydaktyczna

Według informacji zamieszczonych przez Habilitanta w autoreferacie prowadzi on zajęcia zarówno na pierwszym, jak i drugim stopniu takich kierunków, jak historia, kulturoznawstwo oraz turystyka historyczna i kulturowa. Świadczy to o szerokiej wiedzy i umiejętności jej prezentowania różnym grupom odbiorców.

Dr Paweł Korzeniowski ma także już bogate doświadczenie w sprawowaniu opieki nad pracami dyplomowymi. Wypromował bowiem ponad 50 licencjatów. Był także recenzentem zbliżonej liczby prac licencjackich oraz magisterskich.

Z innych aspektów działalności dydaktycznej warto wspomnieć o sprawowaniu funkcji opiekuna naukowego Studenckiego Koła Historyków UR, a także koordynatora ze strony macierzystego instytutu w programie wymiany studentów MOST. Był także wielokrotnie opiekunem naukowym rocznika studentów na kierunku historia.

Analizując działalność dydaktyczną dra Pawła Korzeniowskiego należy podkreślić duże doświadczenie w tym zakresie, które z pewnością pozwoli mu poradzić sobie z dodatkowymi obowiązkami po otrzymaniu stopnia doktora habilitowanego, jak np. promotorstwo prac magisterskich czy doktorskich.

b) Działalność organizacyjna

Dr Paweł Korzeniowski od 2013 r. zajmuje odpowiedzialne stanowisko wicedyrektora Instytutu Historii. Oprócz tego w swojej karierze sprawował szereg innych funkcji. Wymienić należy tu chociaż bycie przewodniczącym wydziałowego Zespołu Rekrutacyjnego w latach 2015-2019, a następnie nominację na jednego z czterech pełnomocników JM Rektora Uniwersytetu Rzeszowskiego ds. Rekrutacji w Kolegium Humanistycznym. Od 2020 r.

J Cuter

Habilitant jest członkiem Komisji Dyscyplinarnej ds. Nauczycieli Akademickich UR. Zajmuje się także koordynowaniem współpracy z Uniwersyteckim Centrum Transferu Technologii.

O ile działalność dydaktyczna Habilitanta prezentuje się co najmniej dobrze, o tyle organizacyjna wręcz znakomicie. Funkcje sprawowane przez Habilitanta na macierzystej uczelni są nie tylko liczne, ale przede wszystkim odpowiedzialne. Trudno jest zatem mieć jakiekolwiek zastrzeżenia do aktywności dra Korzeniowskiego na tym polu.

c) Działalność popularyzująca naukę

Jeżeli chodzi o popularyzację nauki, to Habilitant wskazał na swoje uczestnictwo w pracach komisji na szczeblu zarówno rejonowym, jak i wojewódzkim olimpiady przedmiotowej „Losy żołnierza oraz dzieje oręża polskiego 1772-1945", a także w ramach Olimpiady Historycznej dla szkół ponadpodstawowych. Dr Korzeniowski również występuje jako komentator czy konsultant dla prasy czy Polskiego Radia. Wydaje się, że powyższa działalność promuje naukę w środowisku lokalnym, a także czyni Habilitanta osobą w nim rozpoznawalną.

V. Konkluzja

Konkludując, w moim odczuciu Habilitant na wszystkich omawianych powyżej – polach, tj. naukowym, dydaktycznym, organizacyjnym oraz popularyzującym naukę zdecydowanie spełnia warunki konieczne do uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego, zdefiniowane w art. 219 ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* z dnia 20 lipca 2018 r. (Dz. U. z 2021 r., poz. 48, 619 i 1630). Z tego względu jestem w pełni przekonany, że dr Paweł Korzeniowski powinien uzyskać stopień doktora habilitowanego w obszarze nauk humanistycznych w dyscyplinie historia. Zwracam się zatem zarówno do Komisji Habilitacyjnej oraz Rady Dyscypliny Historia Uniwersytetu Rzeszowskiego z rekomendacją poparcia wniosku dra Pawła Korzeniowskiego.

Jarosław Centek